

Destin dals imperis europeics

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **La politologa Kathrin Bachleitner (Universitad d'Oxford) resumescha il passà dals stadis europeics en la «NZZ» dals 28 da matg tenor l'istoricher da Yale Timothy Snyder: «Avant la fundaziun da l'Uniuin europeica (UE) n'hai mai dà en Europa stadis naziunals gartegiads. L'Europa cumpigliava imperis seculars e stadis naziunals efemers (...).** La Gronda Britannia, la Frantscha, il Portugal, la Spagna, la Belgia, la Germania ed ils Pajais Bass faschevan ina politica imperiala e betg naziunala (...). Suenter la Segunda Guerra mundiala eran ils pajais europeics devastads ed indebitads. Las anteriuras colonias pretendevan autodeterminaziun (...). L'imperialissem na vegniva betg pli en dumonda per las pussanzas europeicas che gievan en ruina. I deva mo pli ina schliaziun: L'Europa (...). I n'ha mai dà quel bun temp d'ina

giada che fa entusiasmar ils aderents da Brexit» (p. 10).

Mo pli Frantscha e Gronda Britannia

En ils onns tschinquanta dal tschientaner passà cumpigliava l'Africa bunamain mo colonias da l'Europa. Il 1952 a Paris ha l'autur da questas lingias sco gimnasiast fatg l'examen numnà «baccalauréat première partie», pia prematura. Il program da la prova orale da geografia cumpigliava la Frantscha e ses vast imperi. Jau hai survegni il tema: «Djibouti», pia in intsches african lezza giada franzos. Dus onns pli tard è sfratgada ora la guerra d'indipendenza algeriana; spert è ella sa derasada en l'entir pajais. Pauc pli tard è Maroc, Tunisia e Ghana (pli baud Gold Coast) vegnidas independentas. Il 1960, l'onni da l'Africa, ha primminister Harald Macmillan (1894–1963) a Cape Town (Africa dal sid) fatg ses memorabel discurs davart «the wind of change» en lez continent. 1962 è l'Algeria vegnida independenta. Tgi che vul savair dapli sto consultar il «Grand atlas des empires coloniaux»*; mo la Frantscha e perfin la Gronda Britannia èn anc adina «imperis» areguard ils «départements d'outre-mer», la Polinesia, Gibraltar, las Inslas dal Chanal, las «British Virgin Islands» (Antillas), Saint Helena euv. Il status da la Nova Caledonia (var 245 000 olmas), en la Mar dal sid, aifer la Frantscha è anc adina pendent.

Marcel Dorigny et alii, Grand atlas des empires coloniaux. Paris (Autrement, ISBN 9782746742406) 2015.

